

Beste Manu,

Wij hebben jullie memorandum en bijhorende brief goed ontvangen, waarvoor hartelijk dank. Hieronder vindt u, zoals gevraagd – onze standpunten:

1. Voorrang van de mensenrechten en beleidscoherentie met het recht op voedsaam voedsel.

Het wereldwijd streven naar voldoende en voedsaam voedsel wordt door onze partij zeker en vast behartigd. Minister De Croo heeft in deze legislatuur veel energie gestoken in het bewaken van een zo groot mogelijke beleidscoherentie, impact en kwaliteit. Daarnaast moet opgemerkt dat beleidscoherentie in zuidelijke landen vaak ontbreekt. Ook daar hebben landbouwers nood aan een stabiel ondernemingsklimaat. Voor Open Vld is eerlijke handel, waarbij in de eerste plaats handel gedreven wordt in en met de eigen regio, en de ondersteuning van een bedrijfsvriendelijk klimaat, de beste manier om het recht op voedsel te realiseren.

2. Een einde maken aan misbruik van de mensenrechten door transnationale bedrijven.

Wij pleiten voor een bindend instrument op het niveau van de EU inzake bedrijven en mensenrechten. We zijn ons bewust van de discussies omtrent *due diligence* en we volgen nauwgezet de laatste initiatieven op vlak van *human rights due diligence* die genomen worden door andere landen enerzijds (o.m. Frankrijk, Nederland, het V.K., ...), alsook binnen internationale fora anderzijds.

Een laagdrempelige toegang tot remediëring voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen is belangrijk. We vinden het daarom een goede zaak dat in het Belgische Nationaal Actieplan ‘Ondernemingen en mensenrechten’ actiepunten zijn opgenomen over ‘herstel’ of ‘genoegdoening’ voor de slachtoffers van mensenrechtenschendingen. Zo is het ook een goede zaak dat in het kader van het Nationale actieplan een brochure over ‘access to remedy in Belgium’ werd gepubliceerd.

Er is sowieso de intentie om een mechanisme op te richten rond de mensenrechten. De oprichting van een instituut voor de mensenrechten zit in een gevorderd juridisch stadium, nl. van een voorontwerp van wet, maar wacht op finalisering. Voor Open Vld telt het doel, nl. het respecteren van de mensenrechten. We beseffen dat de keuze voor een instituut voor de mensenrechten het voordeel van de duidelijkheid heeft. Daarbij zal moeten worden bekeken of het instituut een interfederaal karakter kan krijgen.

3. Boerenlandbouw en agro-ecologische transitie ondersteunen in onze ontwikkelingssamenwerking

In plaats van versnippering en verkokering willen wij blijven gaan voor meer efficiëntie en impact voor onze middelen. Zo werd bijvoorbeeld het fonds voor de Voedselzekerheid deze legislatuur ontbonden om landbouw en voedselzekerheid sterker te integreren in de algemene Belgische ontwikkelingssamenwerking. We moeten afstappen van de weinig productieve overlevingslandbouw en landen helpen overschakelen naar duurzame ondernemingslandbouw. Agro-ecologische principes kunnen daarbij een nuttige bijdrage leveren om tot een meer duurzame

landbouw te komen.

De bevolkingsgroei- en evolutie, alsook de groeiende urbanisering plaatsen ons voor grote uitdagingen in het Zuiden. Hierbij moeten we de private sector, zowel in België als in onze partnerlanden, mee rond de tafel krijgen op een duurzame en verantwoordelijke manier. Overheden, maatschappelijke organisaties en de private sector zullen de handen in elkaar moeten slaan indien we de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen willen realiseren. Het Belgische ontwikkelingsbeleid zal daarbij prioritair aandacht hebben voor de kleine en middelgrote landbouwondernemer die actief een steun in de rug behoeft om uit te groeien tot een commercieel duurzame onderneming. Eigen voedselvoorziening betekent bovendien minder afhankelijkheid vanuit het buitenland, meer impact op de prijsvorming en mogelijk zelfs potentieel tot export van specifieke producten die op zijn beurt kan zorgen voor extra inkomen. Het stimuleren van agro-ecologische processen kunnen we hierbij zeker ondersteunen.

4. Boeren- en boerinnenrechten erkennen en beschermen.

Net zoals de meerderheid van de EU-lidstaten is België geen voorstander van de VN-verklaring voor de rechten van boeren, boerinnen en andere op het platteland werkzame personen.

5. Steun aan agrobrandstoffen stopzetten

Er is absoluut niets tegen in Europa geproduceerde agrobrandstoffen, als die geproduceerd worden met duurzame landbouwmethodes, onze voedselafhankelijkheid niet vergroten, en geen indirecte negatieve effecten hebben. De steun aan agrobrandstoffen buiten Europa die vruchtbare landbouwgronden inpalmen en niet bijdragen tot een verbetering van het lot van de lokale bevolking, dient in vraag te worden gesteld.

6: Werk maken van het recht op voedszaam voedsel voor iedereen in België

In landen waar voedsel een zeer schaars en duur goed is, kunnen voedselraden een determinerende rol spelen bij het onder controle houden van de prijzen en het garanderen van de voedselvoorziening. In ons land hebben we de grote luxe dat we meer dan voldoende, kwalitatief hoogstaand én goedkoop voedsel hebben. Bijgevolg hebben we niet meteen nood aan voedselraden met die opdracht. Wél hebben we in ons land nood aan een instantie die erover waakt dat de producent een voldoende aandeel van de opbrengst in handen krijgt om een leefbaar bedrijfsinkomen te genereren. In die optiek bepleiten we initiatieven ter versterking van het ketenoverleg. Daarnaast is er de problematiek van voedselverspilling – een ‘luxeprobleem’ in zekere zin wanneer men de voedseltekorten in ontwikkelingslanden beschouwt – die we via concrete actieplannen aanpakken en waarvan de vooruitgang sterk gemonitord wordt.

Artikel 23 van de Belgische Grondwet garandeert het recht van eenieder om een menswaardig bestaan te leiden, waaronder het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand. Open Vld meent dat het recht op voedsel, net als andere basisbehoeften om een menswaardig bestaan mogelijk te maken, hierin begrepen is. Het inschrijven van het recht op voedsel in de Grondwet zou dus weinig juridische gevolgen hebben, gezien het aan de verschillende wetgevers is om de sociale, culturele en economische rechten te concretiseren. Het is, net zoals voor deze andere rechten, niet mogelijk deze rechten rechtstreeks bij

de rechter af te dwingen. Open Vld gelooft daarom veel meer in preventie: vb. acties tegen voedselverspilling, gedrag van de mensen veranderen, sensibiliseren, etc.

Om landbouwers te verzekeren van een eerlijk inkomen wil Open Vld verder inzetten op het versterken van het ketenoverleg. Dit is volgens Open Vld de beste garantie tot een eerlijke prijszetting voor landbouwproducten.

Open Vld hecht veel belang aan de persoonlijke vrijheid van elke burger. Ook het voedingskeuze valt vanzelfsprekend onder deze persoonlijke keuzevrijheid. Dat neemt uiteraard niet weg dat we mensen willen aanmoedigen om te kiezen voor gezonde keuzes. Om dat te kunnen doen, moeten mensen beschikken over goede informatie. Verstandige keuzes kunnen namelijk pas gemaakt worden als mensen over de nodige achtergrondinformatie beschikken. Daarom is Open Vld een groot voorstander van preventie en van gedragssturing of nudging.

Bijvoorbeeld: Werknemers kiezen in het bedrijfsrestaurant vaker voor gezonde voeding als die op ooghoogte staat, en ongezondere opties niet, zo blijkt uit onderzoek. Uit onderstaand Deens experiment blijkt dat we ook aan een buffet behoorlijk beïnvloedbaar zijn. Als nietsvermoedende proefpersonen de keuze krijgen tussen cake en fruit, dan vullen ze hun bordje vaker met fruit als dat - net als de cake - in stukjes gepresenteerd wordt. Een volledige appel spreekt een pak minder aan dan een hapklare brownie, maar als beide opties in dezelfde gesneden vorm worden aangeboden, dan wordt er gemiddeld meer fruit en minder gebak gegeten.

Nudges spelen dus in op ons gedrag door kleine wijzigingen aan te brengen in de keuzes die mensen iedere dag maken, en de manier waarop keuzes worden voorgesteld. Nudges zijn dus 'subtiele duwtjes' die het gewenste gedrag stimuleren door het bijvoorbeeld gemakkelijker of aantrekkelijker te maken, of aan te duiden dat de meerderheid het gewenste gedrag stelt.

Helaas is het in ons land niet al te best gesteld inzake het preventiebeleid. Slechts 2 procent van alle overheidsuitgaven voor gezondheidszorg gaat naar preventie. Dit komt neer op 0,1 procent van het BBP of een schamele 29 euro per inwoner van België. Dit is uiteraard veel te weinig en daarom wil Open Vld van preventie een veel belangrijkere uitgavenpost maken. Preventie is immers een investering die zichzelf dubbel en dik terugbetaalt.

Beschikken over toereikende, adequate en duurzame voeding is een fundamenteel recht. Dit recht is ook ingeschreven in artikel 23 van de Belgische Grondwet. De essentie van armoedebestrijding is om op een structurele manier ervoor te zorgen dat burgers niet in een situatie bevinden waardoor ze ontoereikende toegang hebben tot duurzame voeding. Armoedebestrijding bevat volgens Open Vld het best twee sporen: ten eerste ijveren we als liberalen volop voor gelijke startkansen voor elk individu, zodat iedereen zich kan ontplooien en zijn of haar leven kan uitbouwen op basis van zijn of haar talenten en capaciteiten. Armoedebestrijding moet emanciperend zijn. Het moet een springplank zijn en zich niet beperken tot een uitkeringsmodel. Ten tweede is én blijft werk hebben de enige uitweg uit de armoede. Het verzekeren van voedselhulp voor personen met onvoldoende middelen is een basistaak.

7. Overschakelen naar agro-ecologische systemen in België

Zeker vanuit België, waar we doorgaans hoog productieve, maar qua oppervlakte relatief 'kleine'

landbouwbedrijven hebben (met een gemiddelde oppervlakte van ongeveer 25 ha) zijn we sowieso vragende partij om de Europese steun voor grote bedrijven vanuit pijler 1 verder te limiteren om zo de inkomensondersteuning explicieter te richten op kleinere boeren die aan de vergroenings- en verduurzamingsvoorwaarden voldoen te bieden.

Daarnaast draagt het onze voorkeur weg om steun te reserveren voor actieve landbouwers, maar de realiteit is dat het niet altijd juridisch zomaar mogelijk is om zogenaamde ‘pensioenboeren’ uit te sluiten. Er bestaat nu eenmaal een non-discriminatiebeginsel. Desalniettemin willen we onderzoeken in welke mate we binnen het GLB meer steun kunnen bieden aan kleine, startende boeren in bijberoep met duurzaam groeipotentieel om hen impulsen te geven om door te groeien tot een hoofdberoep.

We worden in ons land geconfronteerd met een verdergaande vergrijzing van de landbouwpopulatie, een gebrek aan opvolging en steeds moeilijker wordende omstandigheden voor starters om een bedrijf op te richten of over te nemen. Deze uitdaging is voor ons één van de belangrijkste prioriteiten van het nieuwe GLB, te meer om dat jonge boeren ook vaak goed opgeleid en innovatiegericht zijn en zich ten volle inschrijven in de taakdifferentiatie van de land- en tuinbouw met het oog op het creëren naar meer duurzaamheid. In het verlengde hiervan willen we ook expliciet het ondernemerschap bij vrouwen in de land- en tuinbouw stimuleren. Vrouwen hebben altijd een dragende rol gespeeld in de sector, maar doen dat vaak in de schaduw en zonder volwaardig statuut.

We willen alle businessmodellen die leiden tot meer economische leefbaarheid van onze landbouwbedrijven kansen geven en het ondersteunen in risicobeheersing, o;a. via een betaalbare polis voor een brede weersverzekering.

Een bijzondere plaats daarin is weggelegd voor korte keten-initiatieven. In een verstedelijkte regio als Vlaanderen pleiten we voor de uitbouw van een volwaardig concept rond stadslandbouw met als doel de band tussen consument en producent te intensiveren. Dat de overheid een voorbeeldfunctie heeft is evident. Initiatieven die het consumeren van duurzaam geproduceerde landbouwproducten stimuleren worden dan ook gepromoot, niet in het minst in de eigen keukens, maar ook via generieke campagnes van de VLAM.

8. Landbouwgronden en natuurlijke rijkdommen beschermen

De klimaatopwarming is één van de grootste uitdagingen in de menselijke geschiedenis. De snelle opwarming van onze planeet heeft verstrekkende gevolgen, zowel ecologisch, maar ook economisch en sociaal. Wereldwijde actie is nodig om deze trend te keren. En Vlaanderen kan hierbij niet achterblijven. Integendeel, een voortrekkersrol in de strijd tegen de klimaatopwarming biedt tal van opportuniteiten. Open Vld engageerde zich de voorbije jaren met de indiening van een klimaatresolutie in het Vlaams Parlement (2016) en in de strategische visie van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) om de open ruimte te bewaren. Hierin werd een ambitieus veranderingstraject op gang gezet om de druk op de open ruimte – en dus ook landbouwgronden – te verminderen. Het streven van Open Vld is om uiteindelijk te komen tot een stabiel evenwicht tussen het aandeel bebouwde en onbebouwde ruimte zonder uit het oog te verliezen dat maatschappelijke activiteiten soms eenvoudigweg ruimte-inname vereisen. De steden ontwikkelen zich hierbij in samenhang met kernen in de omgeving, en de bebouwde ruimte ontwikkelt zich in

samenhang met de open ruimte vanuit maatschappelijke uitdagingen.

Open Vld ziet geen tegenstelling tussen stad en platteland, maar wil inzetten op krachtige steden en een vitaal platteland waar ieder zijn kwaliteiten uitspeelt. Landbouw vindt plaats in steden en op het platteland. Er is een enorm potentieel om van onze steden *urban mines* te maken, die voorzien in woon-, voedsel-, energie- en mobiliteitsbehoeften. We stappen af van een monofunctioneel ruimtegebruik, maar wenden de schaarse ruimte, hierbij geholpen door nieuwe technologische processen (zoals LED) en bedrijfsstructuren (zoals CSA), zo efficiënt mogelijk aan. Dit impliceert de uitbouw van een volwaardig concept rond stadslandbouw en korte keten.

We moeten goed opletten dat we situaties in ontwikkelingslanden niet zomaar extrapoleren naar ons eigen land. In het sterk verstedelijkte, versnipperde Vlaanderen met zijn hooggespecialiseerde landbouw, wordt bijvoorbeeld ongeveer 70% van de landbouwgronden gepacht. Vandaar dat onze prioriteit gaat naar een modernisering van de pachtwet, die het mogelijk moet maken dat eigenaars van gronden gestimuleerd worden om hun gronden ter beschikking te (blijven) stellen aan landbouwers.

Dat overheden, die landbouwgronden in eigendom hebben, verantwoord moeten omgaan met het al of niet verkopen ervan, is de evidentie zelve. Een verbod op verkoop gaat echter zeer ver en kan contraproductief werken indien een overheid dergelijke verkoop nodig acht voor het ontwikkelen van een breder maatschappelijk project. De Vlaamse land- en tuinbouw is trouwens minder grondgebonden geworden omwille van het beperkte landbouwareaal. Dat heeft helaas ook negatieve ecologische gevolgen, die we moeten ondervangen, maar heeft als voordeel dat we mits verduurzaming een hoogproductief model kunnen handhaven. In die optiek kanten we ons hoegenaamd niet tegen de suggestie dat landbouwgronden in overheidsbezit kunnen worden uitbested, bvb. via verpachting of via andere modellen, voor het opzetten van innovatieve, verduurzamings- en/of taakverbredingsprojecten. Het lijkt ons echter raadzaam om hierbij telkens de landbouwdimensie en het belang van de boer(in) te respecteren.

De idee voor een Grondenbank naar Frans model werd reeds geopperd tijdens een Staten-Generaal van Fedagrim, maar daar bleek dat ook dat het systeem niet zonder fouten is. Er werd onder meer gewezen op de vermoedens van té selectieve toewijzing van gronden. We zijn voorstander van initiatieven die de transparantie van de markt vergroten. Meten is weten... en mogelijk geld besparen. In het geval van gronden kan de aanleg van databanken een goed overzicht bieden rond opportuniteiten en problemen op de grondenmarkt.

Wij hopen u hiermee van dienst te zijn geweest. Indien u nog vragen of opmerkingen heeft, aarzel dan zeker niet om contact met mij op te nemen.

Met vriendelijke groeten,

Mathieu Nuytens
Inhoudelijke coördinatie